

ترجمه و نگارش: تقی بینش

از: استوری

تذکره شعراء

(۵)

مرآت الخيال مؤلف در ۱۱۰۲ ۱/۸ - ۱۶۹۰ م و مشتمل بر یادداشتهای

تاریخی مرتبی درباره ۱۳۶ شاعر^۱، به شرح زیر:

- (۱) ۶۰ شاعر^۲ از شعرای متقدم از «رودکی» تا «آصفی» ص ۲۱.
- (۲) ۸ شاعر از شعرای متأخر از «جلال اسیر» تا «سحابی» ص ۷۵، (۳) ۲۸ شاعر از شعرای عصر شاه جهان از «قدسی» تا «فطرت» ص ۸۵، (۴) ۱۱ شاعر که در قید حیات بوده اند از عاقل خان «راضی» تا احمد «عبرت» ص ۲۳۸.
- (۵) ۹ شاعر هندی زنده که شهرت آنها از ایران به توران رفته است از ناصر علی «سرهندی» تاش. (= شیخ) عبدالقادر (با تا «وحشت» بنا بر نسخه چاپ بمبئی - بطور کلی این نسخه اختلافاتی دارد) ص ۲۹۱، (۶) زنان شاعر از «مهری» تا «همدمی» ص ۳۳۴ که آثار مختصری درباره «عروقت» و «موسیقی» اخلاق، تعبیر خواب و سایر موضوعها دارند: سپرنگر ۱۴؛ بودلین ۳۷۴ (۱۱۳۳) ۸/۱۷۲۱ م. (۳۷۵) ۱۲۱۳-۸/۱۷۹۸-۹ م؛ بلوشت جلد دوم ۱۱۵۲ (تزدیک قرن ۱۸)، ۱۱۵۱ (نیمه قرن ۱۸)، بانکی پور متمم ج ۱ ۱۷۸۵ (۱۱۴۱) ۸/۱۷۲۸ م.؛ ایوانف ۲۲۳ (۱۱۴۱) ۸/۱۷۲۹ م. - چنین است در اصل کتاب استوری م.

۱- این مطابق نسخه بودلین است ولی سپرنگر می گوید که بعضی از نسخه ها تیار شده اند. بنا بر نسخه ای که بلاند معرفی کرده ۱۷ شاعر و ۱۵ شاعر باید باشد.

۲- چنین است در نسخه بلاند؛ درون ۶۱ نوشته است شمارا بلاند ترجمه این نسخه با فهرستی که ربو داده تطبیق نمی کند. (۱۶۹-۷۰) مخزن-

۲۲۴ (قبل از قرن ۱۸)، اته ۶۷۳ (۱۱۴۷ / هـ / ۱۷۳۴ م.)، ۶۷۴ (در آخر اسامی تذکره زنان شاعر، بدون شماره)؛ ریو جلد اول b ۳۶۹ (قرن ۱۸)، ۳۷۱ (۱۱۸۳ / هـ / ۱۷۶۹ م.) a ۳۷۹ ناقص الاخر، قرن ۱۸، آصفیه جلد اول ص ۳۲۴ شماره ۲۴۳: لندسیانا ص ۲۲۲ شماره ۳۱۶ (شاید ۱۸۰۰ م.)؛ عمر ۴ (۱۲۲۰ / هـ / ۱۸۰۵ م.)، برلین ۶۵۰ (۲) (کمی بیش از ربع اول کتاب، ۱۲۵۲ / هـ / ۱۸۲۶ م.)؛ لاهور کتابخانه دانشگاه پنجاب (هر دو نسخه در آخر نقص دارد و ناتمام است) رک.

اورینتل کالج میگزین جلد سوم شماره ۱۰ (لاهور، نوامبر ۱۹۲۶، ص ۷۴) رزن مؤسسه ۳۲: بخارا سنوف ۱۰۴: پشاور Peshawar ۱۴۷۱. جایها: [کلکته] ۱۲۴۶ / هـ / ۱۸۳۱ م.: برلی Barêlî ۱۲۶۴ / هـ / ۱۸۴۸ م. (رک: سپرنگر ۱۴): بمبئی ۱۳۲۴ / هـ / ۱۹۰۶ م. ۳.

معرفی و شرح

(۱)

On the earliest Persian Biography of Poest....

از N. Bland (در ژورنال انجمن سلطنتی آسیایی سال ۱۸۴۸) ص ص

۱۴۰-۲ (۲) رزن مؤسسه ص ص ۸-۱۶۱

فهرست شعرا (با بعضی جزئیات شرح حال آنها): فهرست بودلین

۱۱-۲۰۰۷. فهرست شعرای متأخر و معاصر: (۱) ریو جلد اول ص ۳۷۰، (۲)

رزن مؤسسه ص ص ۸-۱۶۱ (با اختصاری از بعضی شرح حالها). [مرآت الخيال به

باین تر اهتمام فرخ حسین «ناظم» - بمبئی ۱۳۲۴ ص ص ۱-۱۲۰ (متن فارسی مقتبس به

ولی زبان این رزن، مؤسسه ص ص ۳-۱۶۲). و در خاتمه - بمبئی ۱۳۲۴ ص ص

منتقل نمیشود. از -

لامه باشد. تاریخ چاپ (۱۳۲۴) را می توان در صفحه ۲۴۲ ملاحظه فرد در آن زندگی میکند

۳۳۹-۴۲ (فقط بلاند) صص ۲-۱۴۱ و سیرنگر صص ۱۱۵)، ریو جلد اول ۳۷۰
 (که هر دو را مختصر کرده‌است). [.
 ۱۱۳۶- قاضی محمد بدیع بن محمد شریف سمرقندی که در دوره سیحان
 قلی خان اشترخانی سلطان بخارا (۱۰۹۱/هـ. ۱۶۸۰ م. - ۱۱۱۴/هـ. ۱۷۰۲ م.)
 می‌زیسته، نوشته‌است:

تذکره الشعراء سیحان قلی خانی :

مشمول است بر یادداشت‌هایی راجع به شعراء و معاصرین عصر سیحان قلی
 خان: بخارا سمرق ۵۰ (رك. سمرق Kurzer Abriss صص ۶).
 ۱۱۳۷- کیشان چند «خلاص» بر اجال Achal داس و شاگرد عبد
 القانع بك Beg «قبول» یکی از کهتر (عق کتیره) شاه جهان آباد بود و در
 دوره احمدشاه (۱۱۶۱/هـ. ۱۷۴۸ م. - ۱۱۶۷/هـ. ۱۷۵۴ م.) درگذشت.

همیشه بهار :

متضمن اطلاعاتی است بر حسب تاریخ راجع به ۲۰۰ شاعر که (اکثر در
 هند) در دوره جهانگیر به عرصه رسیدند (۱۰۱۴/هـ. ۱۶۰۵ م. - ۱۰۳۷/هـ.
 ۱۶۲۸ م.) تا جلوس محمدشاه (۱۱۳۱/هـ. ۱۷۱۹ م.) و قسمت اندکی از دوره
 اکبر (۹۶۳/هـ. ۱۵۵۶ م. - ۱۰۱۴/هـ. ۱۶۰۵ م.): سیرنگر ۱۶ (توبخانه):
 ۴۰۱. I.O (۱۱۳۸/هـ. ۱۷۲۶ م.): اته ۲۷۵ (۱۱۳۹/هـ. ۱۷۲۷ م.): لیندسیانا
 صفحه ۱۶۵ شماره ۳۲۳ (شاید ۱۸۳۰ م.): بانکوی پور جلد هشتم ۶۸۹ (قرن ۱۹
 میلادی): آصفیه جلد اول صفحه ۳۱۸ شماره ۱۳.

فهرست مختصر شرح حالها: سیرنگر صص ۳۰-۱۱۷. [همیشه بهار
 (سیرنگر صص ۱۱۹): گل معنا [کذا در کتاب استوری و ظاهراً رضا باید باشد
 مترجم] (بانکی پور جلد هشتم صص ۱۲۹): صحف ابراهیم (مطلب را بلاند ترجمه
 کرده‌است، ژورنال انجمن سلطنتی آسیای سال ۱۸۴۸ صص ۷۰-۱۶۹): مخزن-

الغرائب شماره ۲۶۰؛ سپرنگر ص ۱۱۷.

Oriental Biographical Dictionary

[تالیف Beale]

۱۱۳۸- برای مرآت الواردات که هر یک از چهار طبقه آن در سال ۱۱۴۲ هـ. ۱۷۳۰ م تالیف شده است به صفحه ۶۱۱ قبل از این رجوع کنید. در این کتاب شرحی درباره شعرا و نویسندگان هندوستان هست.

۱۱۳۹- بندرابین داس Bindrāban Dās

«خوشگو» هندی از طایفه بیس Bais (شاید اهل ویشیه Vaishya) که در مت اورا Mat' hurā^۴ متولد شد (e. i. مطره Muttra واقع در سی میلی شمال شمال غربی آگره). در سن چهارده سالگی شاکرد محمد افضل متخلص به «سرخوش» بود و از او تخلص «خوشگو» را گرفت^۵ و بعد به سال ۱۱۲۶ هـ. / ۱۷۱۴ م درگذشت (رک. صفحه ۸۲۲ قبل از این). پس از دهمال در ۴۲-۱۱۳۷ هـ. / ۱۷۲۴-۲۵ م که سفینه اش را به پایان رسانید وی ناگزیر شد به علت حمله نادر به هند هجرت کند [۱۱۵۱ هـ. / ۱۷۳۹ م] در نتیجه با قشون به کت کانگره Kōt Kāngrah (سپرنگر ص ۱۳۰) رفت و هفت یا هشت سال^۶ در پنجاب بسر برد

۴- بنا بر قول عبدالمنقدر (جلد هشتم ص ۸۲ باتکی پور) و بنا بر نقل کل رحنا که در جلد هشتم باتکی پور لخیص شده (ص ۱۲۰) وی هندی و اهل بیس و از قلعه مطرا Mathrā بوده است. شاید لازم نباشد اشاره شود که در آنجا متولد شده بود. حیرت درباره او چنین می نویسد که صحیح نیست: «بنیه ای Banya از بنارس Benares و شاکرد بیدله (سپرنگر ص ۱۵۵)

۵- این مطلب را خوشگو در ضمن مطالبی که راجع به سرخوش نوشته است نقل می کند (رک. ربو جلد متمم ص ۷۹ و باتکی پور جلد هشتم ص ۹۲).

۶- ظاهراً در سال ۱۱۵۵ به دهلی بازگشته است.

ولی در سال ۱۱۵۵. هـ/ ۱۷۴۲ م. بعد از مراجعت کرد و آن وقت سفینه اش را به مخدومش سراج السدین علی خان «آرزو» تقدیم کرد و مقداری بر آن افزود و مقدمه‌ای نیز نوشت. آرزو خود در کتاب مجمع النفائس (برای این مطلب رك. صفحه ۸۳۹ بعد از این) می‌نویسد که با خوشگو مدت بیست و پنج سال رفیق و معاشر دائمی بوده است (بانکی پور جلد هشتم ص ۸۴۱) و کسان دیگری را از رفقای خود بدین شرح نام می‌برد: عبدالقادر بیدل (برای این مطلب رك. ريو جلد دوم b ۷۰۶، بانکی پور جلد سوم ص ۱۹۴-۵ و جلد هشتم ص ۹۶ و غیره)، سعدالله «گلشن» (رجوع کنید بانکی پور جلد هشتم ص ۹۸) و عمدت الملك (به ضم م) امیرخان «انجام» (رجوع کنید ص ۷، ۸۴۳ بعد از این و سیرنگر ص ۲۰۳-۱۵۳) و بعد به تقدیم سفینه اشاره می‌کند (بانکی پور جلد هشتم ص ۲۸). وی در اواخر عمر از مردم دوری گریز و در الله آباد روزگاری به صلاح و تقوی گذراند. بنا بر نقل گل رهنما (مقتبس از بانکی پور جلد هشتم ص ۸۴۲) او در عظیم آباد ۱۰ پشته بین سالهای ۱۱۶۱. هـ/ ۱۷۸۴ م و ۱۱۷۰. هـ/ ۱۷۵۶ م در گذشت برای شرح حال عمویش از جناب اصل uncle عموددانی، مترجم [سدانند Sadānand] «بیم تکلف» رك. بانکی پور جلد هشتم ص ۹۴.

سفینه خوشگو :

(ماده تاریخ = ۱۱۳۷. هـ/ ۱۷۲۴-۵ م. تاریخ شروع آن) ، یا پشته - خوشگوی (ماده تاریخ = ۱۱۴۷. هـ/ ۱۷۳۴-۵ م. تاریخ انعام آن) مشتمل است بر یادداشت‌هایی کم و بیش منظم و بر حسب تاریخ راجع به گویندگان در سدفتر : (۱) شاعر متقدم از «رودکی» تا «کافی» (۲) شاعر از متوسطین از «جامی» تا «شکونی» (اغلب متوفی بعد از ۱۰۶۰). (۳) شعرای متأخر و معاصر

۷- «در مشرفه» سابع بعد ماه و الف در عظیم آباد پشته پیکر مصری واگذاشت ، میدالمقدر این عبارت را معنی کرده است ۱۱۷۰ (بانکی پور جلد هشتم ص ۸۱۰۲)

سپرنگر صص ۲-۱۳۰؛ برلین ۳-۶۵۲ (دفتر ۱ و ۲ ولی ناقص و ناتمام است)؛ بانکی پور جلد هشتم صص ۱۱۵-۸۳ (دفتر ۳ ظاهراً ناقص، ۱۱۸۲. ه. / ۱۷۶۸-۹ م.)؛ متمم جلد اول ۱۷۸۶ م. (دفتر ۲ ناقص از «جامی» تا «شعوری» (شماره ۶۳۶ در نسخه بودلین). قرن نوزدهم)؛ مجلس ۴۰۳ (فقط دفتر ۱)؛ بودلین ۳۶۷ (دفتر ۲)؛ I.O ۴۰۲۳ (دفتر ۱)؛ لاهور دانشگاه پنجاب (دفتر ۲) ۷۷۵ شاعر از جامی تا میرزا راضی (شماره ۷۷۵ در نسخه بودلین) رک. اورینتال کالج میگزین III/I (نوامبر سال ۱۹۲۶، صص ۷۵).

فهرست شعرا و خلاصه شرح حالها: [دفتر ۲]، فهرست بودلین ۳۹-۲۱۲ [دفتر ۳]؛ بانکی پور جلد هشتم صص ۱۱۵-۸۴ (خلاصه عالی)

تقدیم و تأخیر القیامی (۹۹۱ قلم) که دری (بضم د و مشدد) شوشتری در شوشتر در سال ۱۲۴۱ ه. / ۱۸۲۵ م. تهیه کرده است.

سپهسالار جلد دوم صص ۴۷۴.

(۷۷۰) شاعر به اضافه بعضی حواشی و یادداشتهایی به خط دری، ریو متمم جلد سوم (۱۲۵۲. ه. / ۱۸۳۶ م.).

[شرح حال بقلم خودش در سقیفه، مقدمه (۴) رک سپرنگر صص ۱۳۰ و مواضع دیگر رک. بانکی پور جلد هشتم صص ۸۷، ۱۴ و ۹۲، ۳ و ۹۳، ۲۶ و ۹۴ و ۹۵ و ۱۱۸، ۱۷ و ۱۰۳، ۹ و ۱۰۸، ۳ و ۱۱۰، ۱۸ و ۱۱۲، ۳۷ و ۱۱۳، ۲۵ و ۱۷ و ۱۱۴ و چندین فقره توضیح مخصوصاً آنجا که خوشگو می گویند

۸- به استاد نسخه بودلین. در نسخه برلین ۵۴۵ از جامی تا میرزا احمد بک (شماره ۵۵۱ نسخه بودلین).

۹- اگرچه ریو این طور نقل کرده است (و باید صحیح باشد) و ما خود از کلیه سه جلد کتاب ولی دری در فهرست سپهسالار می گویند که مربوط به چهار [ایضاً] قسم است. آثار قسم سوم (دفتر ظاهراً) در بانکی پور نقل شده، جلد هشتم صص ۱۲، ۸۶.

بعضی شعرا یا او دوست بوده‌اند و غیر از آن): «حیرت» مقالات الشعراء (سیرنگر ص ۱۵۵): گل رعنا (مطلب مخصوص که خلاصه شده در بانک پور جلد هشتم ص ۱-۱۳۰): مجمع النفاث: مخزن الغرائب شماره ۷۳۶: سیرنگر ص ۱-۱۳۰].
 ۱۱۴۰- برای برهان الفتوح رجوع کنید به صفحه ۱۳۷ قبل از این. این کتاب در سال ۱۱۴۸. ۱۷۳۵-۶/۸ م. تالیف شده و مؤلف آن محمد علی بن محمد صادق نیشابوری بوده است و باب شانزدهم آن به شعرا اختصاص دارد.
 ۱۱۴۱- عطاءالله «ندرت» ملقب به دانشور خان فرهنگی فارسی به نام عین عطا تالیف کرده (نسخه خطی: اته ۲۵۱۵). و بعد از بیست سالگی در سال ۱۱۶۲ م. ۱۷۴۹/۸ آنرا پرداخته است. نسخه آیدیا ایس، اته ۱۶۹۹ (کلیات ندرت) احتمال می‌رود دیوان او باشد.

تذکره ندرت:

متضمن یادداشتهایی است راجع به شعرای متقدم و متأخر در دوچمن:
 (۱) قرن سوم (۲) قرن چهارم، و هفت گلشن (از ۱ تا ۵ راجع به قرن ۱۱) و یک حدیقه یا خانه (شعرای معاصر قرن ۱۱) مطبوعه در نوگروه بین سال سلطنت محمدشاه در سالهای ۱۱۴۹-۵۰ م. ۱۷۳۷/۸ م. تالیف شده است. اته ۶۷۶ (در گلشن سوم افتادگی دارد).

۱۱۴۲- برای تاریخ هندی به صفحه ۴۷۱ قبل از این رجوع کنید.
 مؤلف آن رستم علی‌شاه آبادی است که در سال ۱۱۵۴. ۱۷۴۱-۲/۸ م. این کتاب را نوشته است خانه آن به شرح حال معاصران و آنها که نزدیک به دوره او بودند اختصاص دارد از شیوخ و علما و شعرا.

۱۱۴۳- تاریخ محمدشاهی یا نادر الزمانی در صفحه ۷-۱۳۶ قبل از این معرفی شده است. این کتاب بیشتر تاریخ هند است از ۱۱۵۹. ۱۷۴۶/۸ م. و مؤلفش خوش حال چند Chand بوده است. در آخر مقاله دوم یادداشتهای مختصری

دوباره ۲۵۸ شاعر دارد (فهرست شعرا در فهرست برلین صص ۸۰-۴۷۷).
 ۱۱۴۴- برای واقعات کشمیر به صفحه ۶۸۳ قبل از این رجوع کنید.
 مؤلف این کتاب خواجه محمد اعظم بوده و در ۱۱۶۰ هـ / ۱۷۴۷ م. تألیف شده است و
 فضلی درباره مقدمین و شعرا و پیروان مکتب کشمیر دارد.
 ۱۱۴۵- مزدان علی خان مبتلی بن محمد علی خان مشهدی که در سال ۱۱۶۱ هـ /
 ۱۷۴۸ م. تألیف کرده است :
 منتخب الاشعار :

مجموعه اشعار با یادداشت‌های مختصری درباره شرح حال شعرا: لاهور
 پروفور محمد شعرائی کتابخانه آرشی (۱۱۶۶-۱۷۵۳ هـ / ۱۷۵۳ م رک : عبدالنبی
 میخانه چاپ پروفور صفحه B K : در احمد ۹۴ (۱۱۶۶ هـ / ۱۷۵۳ م
 عبدالحسین لکنو، ساید همان نسخه مذکور در قبل باشد) ، بودلین ۳۷۹ .
 فهرست اسامی ۷۵۵ شاعر (بعضی جزئیات راجع به شرح حالها) : فهرست
 بودلین ۵۵-۲۳۹ .

[منتخب الاشعار شماره ۶۶۲]

۱۱۴۶- عبدالحکیم «حکیم» لاهوری بن شادمان خان ازبک که محمد
 شاه در آغاز دوران سلطنتش (۱۱۳۱ هـ - ۱۷۱۹ م - ۱۱۶۱ هـ / ۱۷۴۸ م) به
 او منصب و لقب حکیم بگ خان داد پس از آن وی حیران و سرگردان خدمت
 دوباری را ترک گفت، سرگردان فقر شده «آزاد» بلگرامی در اورنگ آباد مایه
 رضامندی و خرسندی خاطر او می‌شود. وی دیوان و تذکره‌ای دارد که اسم آن
 را به صلاح دید و اشاره «آزاد» از تحفة المجالس به «مردم دیده» تغییر داده است
 (رک- خزانه عامره ص ۱۸، ۲۰۰) . هنگامی که «معنی» کتاب «عقد ثریا» را

۱- در فهرست بودلین اسم مؤلف این طور ضبط شده: محمد علی خان بن محمد (ولی
 بنظر مرسد غلط باشد).

تألیف کرده (در سال ۱۱۹۹. هـ / ۱۷۸۴-۵ م.) وی هنوز زنده بوده است. بنا بر نقل در «نعمه‌اندلیب» مرگ وی در کشمیر روی داده است.

منتخب حکیم (ماده تاریخ - ۱۱۶۱. هـ / ۱۷۴۸ م.) یا (؟) نسخه‌پسندیده در ذکر بعضی شعراء [؟] تذکره کوچکی است شامل شرح حال «آفرین»، «آزاد»، «امید» [مشهد است] و «آرزو»^{۱۱} بساطکله‌ای راجع به میر عبداللحی^{۱۲} و ش (شیخ) نورمحمد: رهاتسک Rehatsek ص ۱۳۳ شماره ۲۱ (۱۱۷۵. هـ / ۲-۱۷۶۱ م. ۱۹)، باورقی دستنویس؛ ریو جلد سوم b ۱۰۳۷ چهارم (فقط خلاصه ۱ ورق)، از نسخه‌ای در کتابخانه‌مغیر الملك (بضم م).

درست معلوم نیست که از او باشد:

مردم‌دیده^{۱۴} تذکره کوچکی است متضمن شرح حال شعرائی که مؤلف آنها را دیده است، بنا بر نقل آزاد (خزانة شماره ص ۱۸، ۲۰۰) در طول ملاقاتی که با حکیم در اورنگ آباد روی داده تألیف شده است (ظاهراً از روی قرینه می‌توان حکم کرد که این ملاقات همان برخورد دوم از سه دفعه‌ای بوده است که آزاد ذکر کرده "i.e." ۱۵ جمادی‌الاولی - ۱۹ شوال ۱۱۷۵. هـ / ۲-۱۷۶۱ م.)

۱۱- بقراری که ریو نوشته است منتخب حکیم در واقع صورت کامل مجمع‌النفالی اردو است با اضافه ضامنی. اگر این مطلب درست باشد که حکیم باید از کتاب اردو قبل از آن که به پایان رسیده و کامل شده باشد در ۱۱۶۱ استفاده کرده است.

۱۲- شاید مؤلف مائز الامراء

۱۳- بنا بر آنچه در Rehatsek آمده و این نسخه در قسمت آخر سخن تاریخ ۱۱۷۵ دارد، احتمال مزبور منظور این باشد که نسخه در ۱۱۷۵ کتابت شده است نه این که تاریخ مزبور سال انعام تألیف کتاب باشد این طور بنظر می‌رسد که ۱۱۷۵ تاریخ تغییر اسم بوسیله «آزاد» به «مردم‌دیده» باشد.

۱۴- ابهام دارد؛ مردم چشم یا مردم‌دیده شده.

نسخه‌ای ندارد .
 [سفینه خوشگو (بانکی پور جلد هشتم ص ۱۰۷): «حیرت» مقالات الشعراء
 (سپرنگر ص ۱۵۵): خزانه عامره ص ۴-۲۰۰ (شماره ۳۷): عقد ثریا (ریو
 جلد اول b ۳۷۷) ورق ۴۲؛ مخزن الغرائب شماره ۶۴۲؛ نغمه عندلیب (ریو
 جلد سوم b ۹۷۸) ورق ۷۰؛ ریو جلد سوم b ۱۰۸۶] .
 ۱۱۴۷- نواب (به فتح ن) خان زمان بهادر^{۱۵} ظفر جنگ^{۱۶} علی قلی خان
 «واله» * بن محمد علی خان شمخالی لکزی داغستانی^{۱۷} . از اخلاف شمخالی

- ۱۵- لقب خان زمان بهادر را احمدشاه به او داده است (خزانه عامره ص ۱۴، ۱۴۸)
- ۱۶- لقبی است که محمدشاه بوی داد (خزانه عامره ص ۱۴، ۱۴۸) . * مترجم در
 این مورد و معرفی کتاب واله مقاله‌ای دارد (مجله دانشکده ادبیات مشهد سال اول
 شماره ۴- واله داغستانی و ریاض الشعراء)
- ۱۷- اغلب و معمولا او را علی قلی خان واله می خوانند ولی در آنسکده (شماره ۱۵)
 علی قلی خان لکزی و در مخزن الغرائب (شماره ۲۰۱۸) علی قلی خان شمخالی ذکر شده است
 احتمال می رود همین نواب علی قلی خان باشد که عموماً به نام چنگا Chhangā
 یا ششانگشی (به علت داشتن ششانگشت در هرنیت) و متصد دار ۵۰۰۰ اسب خوانده
 شده است (بیل Beale) . پدر گنا Ganna بیگم اردوی شامره و ساحر
 که همسر عماد الملک (به ضم) قاضی الدین خان بود (رک. صفحه ۶۲۳ قبل از این و به
 نوشته بیل Beale در Oriental Biographical Dictionary تحت عنوان: قاضی الدین خان
 سوم) و در سال ۱۱۸۶/۱۷۷۵م درگذشت (رک. به بیل تحت عنوان Gunna یا
 "Ganna Begam" سپرنگر ص ۲۲۷، گارسن دو تاسی جلد اول ص ۶۰-۱۸۸) . این
 مطلب در نجم السماء ص ۱۷ Penult آمده است که «علی قلی خان واله داغستانی شش
 انگشتی در ریاض الشعراء آورده که ...»

یا حکام لژگی‌های^{۱۸} داغستان، در صفر سال ۱۱۴۲. هـ / ۱۷۱۲. م در اصفهان متولد شد. پدرش در سال ۱۱۲۶. هـ / ۱۷۱۴. م بسمت بیگلربیگی ایروان Erivan را داشت و در ۱۱۲۸. هـ / ۱۷۱۶. م یا ۱۱۲۹. هـ / ۱۷۱۷. م وفات^{۱۹} یافت.

وقتی که والد به مکتب می‌رفت عاشق دختر عمویش خدیجه سلطان شد و آن‌دورا با هم نامزد کردند ولی خدیجه سلطان مجبور شد. با شخصی بنام «کریم داد» که از اطرافیان محمودخان^{۲۰} بود ازدواج کند. و بعد از مرگ او با کسی دیگر ازدواج کرد و در نتیجه بقیه عمر را در محنت گذراند^{۲۱}. عموی (در اصل

۱۸- برای اطلاع از لژگی‌ها و شتمال‌های آنها با شتمال‌ها رجوع کنید به دائره المعارف اسلام تحت عنوان: داستان و حدود العالم، ترجمه مینورسکی ص ۱۵۵ به بعد
۱۹- رک. بانک‌پور جلد هشتم ص ۱۱۲-۱۱۱، ۱۱۹.

۲۰- میر محمود بن میر ویس حاکم فندعلر نقشبند کسی بود که از افغان به ایران حمله آورد و این حمله در سال ۱۱۳۴. هـ / ۱۷۲۱. م روی داد. جنگی در گلناباد روی داد و نیروی ایران شکست خورد و طالع عقوبه اقول کرد. (گلناباد در حدود سه فرسخ اصفهان است) و این واقعه در مارس ۱۷۲۲ / جمادی الثانی ۱۱۳۴ بوده است. اصفهان پس از محاصره در اکتبر ۱۷۲۲ تصرف شد و نیروی شاه سلطان حسین (منهزم گشت) (رک. تاریخ ادبیات ادوارد براون جلد چهارم ص ۹-۱۲۵، دائره المعارف اسلام تحت عنوان حسین بن سلیمان، و غیره).

۲۱- داستان رمانتیک این نجات‌یافته و لیلی قرن هجدهم موضوع منویس شده است بنام والد و سلطان که در ۱۱۶۰. هـ / ۱۷۴۷. م میر شمس‌الدین «فقیر» آندا برای والد بنظم در آورده است (نسخه‌های خطی: ریو جلد متمم ۲۲۲-۲۲۳ Eton ۱۲۴، ابوانف ۱۸۶۶ ابوانف و کرن ۲.۷، انه ۱۷۱۱ I. O. O. P ۱۲۶۲، بانک‌پور، جلد سوم ۴۱۲. ترجمه The story of Valeh and Hadijeh از میرزا محمود و C. Spring Rice لندن ۱۹۰۲).

uncle = دائی، عمو) پدر، والۀ فتح علی خان نخست وزیر یا صدراعظم شاه سلطان حسین یود (که از ۱۱۰۵/هـ. ۱۶۹۴ م. تا ۱۶۳۵/هـ. ۱۷۲۲ م. سلطنت کرد) و دیگر منسوبانش همگی مقامات عالی دولتی داشتند ولی در سال ۱۶۳۳ هـ. ۱۷۲۰ م متواری و رانده شد.^{۲۲} این صدمه بر اثر حمله افغانی‌ها (۱۷۲۱-۲) وارد شد و در طی هفتمسال حکومت افغان یعنی از ۱۶۴۴/هـ. ۱۷۳۱ م. بر اثر مرگ شاه طمهاسپ دوم ما از او خبری نداریم. والۀ به هند رفت و در سال ۱۱۴۷ هـ. ۱۷۳۵ م. به دهلی سفر کرد و توانست در دستگاه محمدشاه (که از ۱۱۳۱ هـ. ۱۷۱۹ م. تا ۱۱۶۱ هـ. ۱۷۴۸ م. حکومت کرد) منصب چهار هزاری و لقب ظفر جنگ بگیرد و بعد ملقب به میر تروک Tūzuk شود. در دوره احمدشاه (۱۱۶۱ هـ. ۱۷۴۸ م. تا ۱۱۶۲ هـ. ۱۷۵۴ م.) منصب شش هزاری

۲۲- برای حمله افغان رد. ملکم «تاریخ ایران» History of Persia جلد اول ص

۱۶۶۱ جانشین او محمدقلی خان دائی لطفعلی بگه آذر بوده است.

۲۳- بنابر قول «آزاده» (خرانه، ص ۱۹۴) والۀ حزین با هم از راه کرمان به بندر عباس سفر کردند ولی والۀ با قابق توانست زودتر برود و ده روز قبل از حزین به تنه tattah برود. «آزاده» میگوید (خرانه ص ۱۹۴، ۱۰) وقتی که نادرشاه در دهلی بود حزین در خانه والۀ مخفی شده بود. ولی خود حزین در این باره چیزی ننوشته است. چه بنا بر قول خوشگو (بانکی پور جلد هشتم ص ۱۱۰) شاگرد او بوده است.

۲۴- هنگامی که آزاد در این سال به سیوستان Siwistān مراجعت کرده است والۀ ملاقات کرده و همراه او تا دهلی رفته است (خرانه ص ۳، ۴۴۸).

۲۵- ربو به جای این تاریخ (جلد سوم ص ۱۰۸۶ B) (سورت حل) را ذکر می کند. درمثنوی گلشن از جونپوری Jaunpūri که حکم تشریح حال او را از قول خودش دارد مرگ والۀ داده است. (رند ریسو جلد دوم ص ۷۱۵ b) تاریخ ۱۱۷۰ هـ. ۱۸۵۷ م. درخرانه ذکر شده است.

ولقب خان زمان بهادر گرفت . در دوره عالم گیر دوم (۱۱۶۷ . ۱۱۶۸ / ۱۷۵۴ م -
 ۱۱۷۳ . ۱۷۵۹ م) منصب وی به هفت هزاری رسید و سرانجام در اول رجب سال
 ۱۱۶۹ هجری / اول آوریل ۱۷۵۶ میلادی در دهلی طومار عمرش در نور دیده
 شد . برای دیوان اشعارش که در ۱۱۵۷ . ۱۱۵۸ / ۱۷۴۴ - ۵ م جمع شده ، رجوع کنید
 به بودلین ۱۱۸۲ ، اته ۱۷۰۸ ، ادینبورگ فهرست جدید ص ۹ ، آصفیه جلد اول
 شماره ۳۴۵ .

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پایگاه ملی اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران